

საერთაშორისო
გამჭვირვალობა
საქართველო

დანიშნულების წინააღმდეგ ბრძოლა საქართველოში

2019

პუბლიკაცია მომზადდა შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (SIDA) ფინანსური მხარდაჭერით. კვლევის შინაარსზე პასუხისმგებელია „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველო“. შეიძლება ის არ ასახავდეს შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს შეხედულებებს.

სარჩევი

ძირითადი მიგნებები	4
შესავალი	5
ანტიდასავლური დებინფორმაცია საქართველოში - პრობლემის აღწერა	6
ქვეყნის შიგნით შექმნილი ონლაინ დებინფორმაცია	8
პრობლემის გადაწყვეტის საერთაშორისო გამოცდილება	9
საქართველოს თავდაცვა დებინფორმაციის წინააღმდეგ-საერთო მიდგომა	12
რეკომენდაციები	16
დანართი	18

- რუსეთთან დაკავშირებული დებინფორმაცია განსაკუთრებული გამონწვევაა ქართული საზოგადოებისათვის და ჰიბრიდული ომის ნაწილს წარმოადგენს. დებინფორმაციის ნარატივები აშკარა ანტიდასავლური დღის წესრიგის გამოხატულებაა.
- დებინფორმაცია, ძირითადად, ქართულ ენაზე ვრცელდება და მათი გამავრცელებლები შეიძლება, გარკვეული ქართული მედიაკომპანიები და პოლიტიკური პარტიები იყვნენ, მაგალითად, „პატრიოტთა ალიანსი“, ან ისეთი ორგანიზაციები, როგორცაა, „პრიმაკოვის ქართულ-რუსული საზოგადოებრივი ცენტრი“ და უკიდურესად მემარჯვენე ნაციონალისტური მოძრაობები, მაგალითად, „ქართული მარში“.
- სულ მცირე, 2018 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებიდან მოყოლებული ქვეყნის შიგნით შექმნილი დებინფორმაცია ონლაინ სივრცეში პოლიტიკური ოპონენტების სისტემატური დისკრედიტაციის ინსტრუმენტად გამოიყენება.
- იმ ქვეყნებს, რომლებიც დებინფორმაციის წინააღმდეგ პრობლემის მოგვარების ავანგარდში დგანან, ესმით ინფორმირებულობისა და პრობლემის აღიარების მნიშვნელობა. მსგავსი ქვეყნის მთავრობებს შემუშავებული აქვთ საერთო მიდგომა და ყველა შესაბამის სახელმწიფო უწყებაში სათანადო ზომებს ატარებენ .
- საქართველოს საპასუხო ქმედებები დებინფორმაციაზე, როგორც ჰიბრიდული ომის ნაწილზე, არასაკმარისია. მთავრობა რეალურად მზად არ არის გაუმკლავდეს ჰიბრიდულ საფრთხეებს. უსაფრთხოების სამსახურის ქმედებები არ არის საკმარისი ქვეყნის გარედან მხარდაჭერილი დებინფორმაციის გავრცელების შემთხვევების გამოვლენისთვის.
- კვლავაც არსებობს საფრთხე, რომ სახელმწიფომ შემოიღოს დებინფორმაციის საწინააღმდეგო რეგულაცია, რაც, თავის მხრივ, პრობლემას შეუქმნის სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების აქტიურ სამართლებრივ დაცვას საქართველოში.
- ყველა პოლიტიკურმა მხარემ, განსაკუთრებით მთავრობამ, დაუყოვნებლივ უნდა შეწყვიტოს დებინფორმაციის და მცდარი ინფორმაციის გავრცელება ან რაიმე ფორმით მხარდაჭერა.
- ქვეყნის შიგნით, სახელმწიფო უსაფრთხოების სტრუქტურაში, უნდა შეიქმნას დებინფორმაციის საწინააღმდეგო სპეციალური განყოფილება ან სააგენტო, რომლის დანიშნულებაც უცხო ქვეყნებისაგან მხარდაჭერილი დებინფორმაციის წინააღმდეგ ბრძოლის კოორდინაცია იქნება. საჯარო მოხელეები კარგად უნდა იყვნენ მომზადებულები, რომ გარეშე ძალის ჩარევის იდენტიფიცირება და მისთვის წინააღმდეგობის განევა შეძლონ.

საქართველოში ინტერნეტის მზარდი ხელმისაწვდომობისა და ახალი ამბების მოხმარების ნელა, მაგრამ სტაბილურად ონლაინსივრცეში გადასვლის პირობებში¹ დაიწყო დებატები, თუ როგორ უნდა მოგვარდეს დებინფორმაციასთან დაკავშირებული პრობლემები - გარე ძალების ზემოქმედება და სხვადასხვა სახის მცდარი ინფორმაციის გავრცელება. არსებულ კონტექსტში დებინფორმაცია ფართოდ უნდა იყოს გაგებული, როგორც ჰიბრიდული ომის ერთ-ერთი ტაქტიკური გამოვლინება.

წინამდებარე ანგარიშის მიზანია საქართველოში დებინფორმაციის შესახებ ფართო სურათის წარმოდგენა. ასევე, მოიცავს ცალკეული ცნებების განმარტებას² და განსახილველი პრობლემის აღწერას. ანგარიშში ახსნილია ქვეყანაში არსებული მთავარი ნარატივები, მათი წყაროები და შესაძლო გავლენა ქართულ საზოგადოებაზე, რასაც მოსდევს მოკლე თემატური მიმოხილვა, რომელშიც ყურადღება გამახვილებულია ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოებისა და თავად ევროკავშირის მიერ დებინფორმაციასთან ბრძოლაში გამოყენებულ საშუალებებზე. დასკვნითი ნაწილი შეიცავს შეჯამებას და ზოგადად აფასებს დებინფორმაციასთან ბრძოლის მხრივ საქართველოს ძალისხმევას დღევანდელ დღემდე და წარმოადგენს რეკომენდაციებს პოლიტიკური ხელმძღვანელი პირებისთვის.

დებინფორმაცია - პრობლემა დემოკრატიისთვის

დებინფორმაცია საფრთხეს უქმნის დემოკრატიული პროცესების მთლიანობას, იქნება ეს არჩევნები თუ ყოველდღიური საჯარო დებატები.³ დებინფორმაციის გრძელვადიანი შედეგია მედიის, სახელმწიფო და დემოკრატიული ინსტიტუტების მიმართ საზოგადოების ნდობის ნელი შერყევა. ეს შესაძლოა, დებინფორმაციის შედეგად დემოკრატიისთვის შექმნილი ყველაზე დიდი გამოწვევა იყოს. როდესაც უნდობლობა ჩნდება, საზოგადოება მსოფლმხედველობის ფორმირებისთვის ე.წ. „ალტერნატიულ ფაქტებს“ ეტანებიან. იზრდება ე.წ. filter bubbles⁴ და echo chambers⁵ რაოდენობა, რაც, საუკეთესო შემთხვევაში, პოლარიზაციას, უარეს შემთხვევაში კი - ძალადობრივ კონფლიქტს იწვევს. არა მარტო თავად დემოკრატიული ინსტიტუტები, არამედ ისეთ სფეროები, როგორცია საზოგადოების ჯანდაცვა (მაგ: ვაქცინაციის შესახებ დებატები) და ტერიტორიული უსაფრთხოებაც კი შეიძლება, აღმოჩნდეს საფრთხის ქვეშ, რომ არაფერი ვთქვათ სხვა სფეროებზე.

1 Media Checker (2018), „ინფორმაციის მიღების გზები და გავლენა - ტენდენციები NDI-ის მიხედვით“, იხ: <http://bit.ly/2FjRR5i>

2 კვლევაში უპირატესად გამოყენებული იქნება ტერმინები „დებინფორმაცია“, „მცდარი ინფორმაცია“ და „ინფორმაციული ველის დაბინძურება“. ევროპის საბჭოს მიერ გამოქვეყნებულ პუბლიკაციაზე დაყრდნობით, ამ ცნებებს ენიჭება შემდეგი მნიშვნელობა: disinformation, misinformation და malinformation; Jackson, D. (2018) “Issue Brief: How Disinformation Impacts Politics and Publics” (დემოკრატიის მხარდაჭერის ეროვნული ფონდი), იხ: <http://bit.ly/2VgOhm9>

3 Jackson, D. (2018) “Issue Brief: How Disinformation Impacts Politics and Publics” (დემოკრატიის მხარდაჭერის ეროვნული ფონდი), იხ: <http://bit.ly/2VgOhm9>

4 filter bubbles - თანამედროვე ტერმინი, რომელიც გამოხატავს ინტელექტუალური იზოლაციის მდგომარეობას. ანუ, როდესაც მომხმარებელი ეძებს და იღებს მხოლოდ იმ ინფორმაციას, რაც მის სუბიექტურ ინტერესშია და არ იღებს ამ ინფორმაციისგან განსხვავებულ ვარიანტს. შესაბამისად, არ ფლობს სრულყოფილ ინფორმაციას და მისთვის რეალობაა ის, რაც მას სურს.

5 echo chambers - თანამედროვე ტერმინი, რომელიც წარმოადგენს იმ სიტუაციის მეტაფორულ აღწერას, რა დროსაც ხდება მიზანმიმართულად მხოლოდ იმ ინფორმაციის მოძიება, რაც აძლიერებს არსებულ შეხედულებას და არ უშვებს ალტერნატიული ინფორმაციის მიღებას რეალობის დასადგენად.

რუსეთი და დეზინფორმაცია

ევროკავშირისა და საქართველოს კონტექსტში რუსული დეზინფორმაცია განსაკუთრებულ გამოწვევას წარმოადგენს. დეზინფორმაცია რუსეთის ჰიბრიდული ომის არსენალის განუყოფელი ნაწილია. დეზინფორმაციის წინააღმდეგ ევროკავშირის სამოქმედო გეგმაში⁶ ხაზგასმით არის აღნიშნული, რომ რუსულ წყაროებს მრავალჯერ აქვთ დეზინფორმაცია გავრცელებული ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებში, მიმდინარე არჩევნებთან და რეფერენდუმებთან დაკავშირებით. რუსული დეზინფორმაციის მანქანა ზოგიერთ სპეციფიკურ მოვლენასა და თემას საგანგებოდაც იყენებდა.⁷ ევროკავშირის სამოქმედო გეგმის დასკვნაში წერია: „EU Hybrid Fusion Cell⁸-ის თანახმად, ევროკავშირის ყველაზე დიდ საფრთხეს უქმნის რუსეთის ფედერაციიდან მომდინარე დეზინფორმაცია, რომელიც არის სისტემატური, რესურსებით კარგად უზრუნველყოფილი და სხვა ქვეყნებთან მიმართებაში პროპორციულად ბევრად უფრო მასშტაბური“.⁹

მეტიც, აშშ-ის სენატის საგარეო ურთიერთობათა კომიტეტისათვის მომზადებულ ვრცელ მოხსენებაში დეტალურადაა აღწერილი რუსული დეზინფორმაციის ტაქტიკა და მასშტაბები

აშშ-სა და მის ფარგლებს გარეთ. მოხსენების ერთი ნაწილი საქართველოს ეძღვნება და მასში საქართველო აღწერილია, როგორც „რუსეთის ჰიბრიდული ომის პოლიგონი“. განსაკუთრებით გამოკვეთილია კიბერშეტევები, რომლებიც საქართველოს სამთავრობო უწყებებზე 2008 წელს განხორციელდა.¹⁰

ანტიდასავლური დეზინფორმაცია საქართველოში - პრობლემის აღწერა

დეზინფორმაციის ნარატივის მთავარი თემებია იდენტობა და ფასეულობები, კერძოდ, ლგბტქ+ თემის უფლებები, საქართველოს საგარეო პოლიტიკური ვექტორი და ევროატლანტიკური მისწრაფებები, ასევე დასავლელი პარტნიორების მისწრაფებები, რომელთა შორისაცაა აშშ, ნატო და ევროკავშირი. ნარატივები გაჯერებულია პრორუსული პროპაგანდით, რომელშიც გაზვიადებულია საბჭოთა წარსული და მართლმადიდებლური ქრისტიანობა. სხვა ტაქტიკური ქმედებები მიზნად ისახავს რუსეთის პასუხისმგებლობის შემცირებას ან აუდიტორიის ყურადღების გადატანას სხვადასხვა სახის ხელოვნური საფრთხეების შექმნით.¹¹ დანართში ჩამოთვლილი ქართული ფაქტების გადამამონწმელები, EU East Stratcom-ის სამუშაო ჯგუფთან ერთად,¹² რეგულარულად აანალიზებენ, ავლენენ და ამხელენ საქართველოზე გამიზნული დეზინფორმაციის კონკრეტულ ნარატივებს.

მედიის განვითარების ფონდი (MDF) ანტიდასავლური პროპაგანდის შესახებ თავისი ყოველწლიური მოხსენების 2018 წლის გამოცემაში ერთ მნიშვნელოვან ტენდენციას გამოკვეთს¹³ - მაშინ, როცა 2015 და 2016 წლებში დეზინფორმაციულ „ნიადაგს ქმნიდა“ აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის ღირებულებების შეჯახების ნარატივები, 2017 წლის განმავლობაში ჭარბობდა სტრატეგიული მესიჯები საქართველოს საგარეო პოლიტიკის კურსის შესახებ. ამ კონტექსტში ასევე

6 The European Commission and the High Representative (2018) “Action Plan against Disinformation” (3-4), იხ: <http://bit.ly/2H4sV2M>

7 ასეთებია „... ომი სირიაშიაღმოსავლეთ უკრაინაში MH-17 თვითმფრინავის ჩამოგდება... [და] ქიმიური იარაღის გამოყენება სალსბერის თავდასმისას“ იხ. სამოქმედო გეგმა, გვ. 3.

8 <http://www.societalsecurity.net/>

9 იქვე

10 U.S. Government Publishing Office (2018) “Putin’s Asymmetric Assault on Democracy in Russia and Europe: Implications for U.S. National Security” (73-76), იხ: <http://bit.ly/2w3hKRL>

11 „მედიის განვითარების ფონდი“ (2019) „ანტიდასავლური პროპაგანდა – 2018“ (37), იხ: <http://bit.ly/2xMFV7R>

12 იხ. აღმოსავლეთის სამუშაო ჯგუფის მონაცემთა ბაზა: <http://bit.ly/2VDxnjV>

13 დაიბეჭდა 2018 წ., მოიცავს 2017 წელს.

ხშირად ვრცელდებოდა რუსეთთან უფრო მჭიდრო კავშირის პროპაგანდისტული ნარატივები.¹⁴ 2019 წლის ანგარიში ადასტურებს, რომ გრძელდება „რუსეთის დასავლეთის ალტერნატივის სახით“ წარმოჩენის ტენდენცია.¹⁵

დებინფორმაცია საქართველოში უმთავრესად ადგილობრივი მედიის მიერ ქართულ ენაზე ვრცელდება. ქართული წყაროები ხშირად მითითების გარეშე ავრცელებენ ისეთივე ცრუ ნარატივებს, როგორსაც კრემლის მომხრე პროპაგანდისტული მედიასაშუალებები. ქართული დებინფორმაციის ცნობილ წყაროებს განეკუთვნება „საქართველო და მსოფლიო“ და „საქინფორმი“, ასევე ტელევიზია „ობიექტივი“ და გაზეთი „ასავალ-დასავალი“.¹⁶

„საერთაშორისო გამჭვირვალობა-საქართველოს“ ანგარიშში „ქართული ნეონაციზმის ანატომია“¹⁷ მოყვანილია დეტალები ქვეყანაში ყველაზე აქტიური ულტრამემარჯვენე მოძრაობებისა და სხვა ტიპის ორგანიზაციების შესახებ, რომლებსაც კავშირი აქვთ რუსეთთან და ინფორმაციული ველის დაბინძურებით არიან ცნობილი. ამ კონტექსტში უნდა აღინიშნოს „პრიმაკოვის ქართულ-რუსული საზოგადოებრივი ცენტრი“, რომელთანაც ქვეყნის ყველაზე აქტიური ულტრამემარჯვენე ჯგუფი „ქართული მარში“ არის დაკავშირებული - ცენტრის ამჟამინდელი დირექტორი და ასევე ყოფილი დეპუტატი, დიმიტრი ლორთქიფანიძე, იყო და არის „ქართული მარშის“ მხარდამჭერი.

ხაზგასასმელია ისიც, რომ დებინფორმაციის ზოგიერთი ნარატივის გაღვივებაში თავისი წვლილი შეაქვს საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიას. მეტიც, ერთ-ერთი მოხსენების მიხედვით, ეკლესია „ხშირად ერევა საჯარო პოლიტიკის შემუშავებაში დისკრიმინაციის დაუშვებლობისა და უმცირესობის უფლებების საკითხებზე რუსულ ინტერესებთან თანხვედრაში“.¹⁸

დებინფორმაციის გავრცელებაში უმცირესობებსაც აქტიურად იყენებენ. იმის გამო, რომ აზერბაიჯანული და სომხური უმცირესობების თემის წარმომადგენლები საქართველოში უმეტესად კარგად არ ფლობენ ქართულ ენას, ახალი ამბების გასაგებად ისინი უფრო ხშირად მიმართავენ რუსულ მაუწყებლებს. საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვის მონაცემებით, ევროკავშირსა და ნატოში გაწევრიანების საკითხში მხარდაჭერა უმცირესობებში უფრო დაბალია, ვიდრე ქვეყნის საერთო მოსახლეობაში.¹⁹

ანტიდასავლური პროპაგანდის ზემოქმედება

მიუხედავად საყოველთაო თანხმობისა, რომ ცრუ ინფორმაციას ნეგატიური შედეგები მოაქვს ქვეყნის დემოკრატიული სტრუქტურისათვის, არ არსებობს მარტივი გზა საზოგადოებაზე გავლენის გასაზომად. მიუხედავად ამისა, საზოგადოებრივი აზრის კვლევები გარკვეულ წარმოდგენას გვიქმნის იმის შესახებ, გამჭადრია თუ არა საზოგადოებაში დებინფორმაციის გზით გავრცელებული მნიშვნელოვანი ნარატივები. თუმცა, ამ უკანასკნელთა შორის მიზეზობრივი კავშირის დადგენა არ შეიძლება მხოლოდ გამოკითხვების ციტირების საფუძველზე. ბოლოდროინდელი გამოკითხვების მიხედვით, დებინფორმაციის შედეგები ნათლად გამოჩნდა იმ მიზეზებში, რომლებიც მოჰყავდათ რესპონდენტებს იმის დასასაბუთებლად, თუ რატომ არ უნდა ისწრაფოდეს საქართველო ევროკავშირსა და ნატოში გაწევრიანებისკენ. მიზეზთა შორის იყო, მაგალითად, რომ ეს შეასუსტდებდა ქართულ კულტურულ თვითმყოფადობას ან საქართველოს სხვა ტერიტორიასაც

14 „მედიის განვითარების ფონდი“ (2018) „ანტიდასავლური პროპაგანდა - 2017“ (7-8, 15-16), იხ: <http://bit.ly/2PZiyQA>

15 „მედიის განვითარების ფონდი“ (2019) „ანტიდასავლური პროპაგანდა - 2018“ (18, 36, 46), იხ: <http://bit.ly/2xMFV7R>

16 იქვე

17 „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველო“ (2018) „ქართული ნეონაციზმის ანატომია“, იხ: <http://bit.ly/2WNR3W>

18 ციციკაშვილი, მ. და კუტიძე, დ. (2018) ქვეთავი „საზოგადოება“, საქართველო მოხსენებაში „გაზომვადი პროპაგანდა: როგორ აადვილებენ ჩვენი სისუსტეები რუსულ გავლენას“ (GlobalFocus Center, 169), იხ: <http://bit.ly/2IPsUY9>

19 CRRC-Georgia for NDI (2019) „საზოგადოების განწყობა საქართველოში, 2019 წლის აპრილის გამოკითხვის შედეგები“, იხ: <http://bit.ly/2VTiIKG>

დააკარგვინებდა. მაგრამ მაინც, მთავარი მიზეზი, როგორც ევროკავშირთან, ისე ნატოსთან დაკავშირებით ის იყო, რომ ამ ორგანიზაციებში ჩვენი განხილვებით რუსეთთან კონფლიქტი გაკვიმწავდებოდა.²⁰

ქვეყნის შიგნით შავი ონლაინ ღვიზორება

2018 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებმა აჩვენა, რომ სოციალური მედია საქართველოში იმდენად გაძლიერდა, რომ შიდაპოლიტიკურ დებატებზე გავლენის მოხდენა შეუძლია. ქვეყანაში ყველაზე პოპულარულ სოციალურ მედიაში - Facebook-ში, სხვადასხვა გვერდების მიერ მრავლად ხდებოდა ცილისწამური კამპანიების, დებინფორმაციისა და მცდარი ინფორმაციის გავრცელება მაშინ, როცა ოფიციალური კანდიდატებისა და პოლიტიკური პარტიის გვერდების საქმიანობა უმეტესწილად ჯდებოდა კანონის ფარგლებში²¹; სხვადასხვა სახის ანონიმური გვერდები ინტერნეტით ნეგატიური კამპანიის წარმოების მთავარი საშუალება გახდა. ამ მხრივ, პოლიტიკური ოპონენტების წინააღმდეგ დებინფორმაციის ან/და ბოროტი განზრახვით შექმნილი ინფორმაციის გავრცელებისათვის Facebook-ს ორივე პოლიტიკური მხარე იყენებდა - ხელისუფლება და ოპოზიცია.²²

სოციალური მედიის ბოროტად გამოყენება არჩევნებით არ დასრულებულა. რეალურად ყალბი გვერდების აქტიურობა არჩევნების შემდგომ პერიოდშიც გრძელდება. 2019 წლის დასაწყისში ათეულობით ყალბი გვერდის ფუნქციონირება დაფიქსირდა.²³ გვერდების ამ ჯგუფისათვის დამახასიათებელი ის არის, რომ ფართოდ აზიარებენ იმ შინაარსის მასალას, სადაც ხდება ოპოზიციის დისკრედიტაცია, ხოლო პრეზიდენტ სალომე ზურაბიშვილსა და „ქართული ოცნების“ მთავრობას დადებითად წარმოაჩენენ. პოსტები ხშირად დასპონსორებულია და არსებობს საფუძველი, ვივარაუდოთ, რომ მსგავსი გვერდები კოორდინირებულად მოქმედებენ.²⁴

მადისკრედიტირებელი გვერდების და, საზოგადოდ, ონლაინტროლების სხვა სამიზნეებს შორის არიან სამოქალაქო საზოგადოების, მასმედიის, ბიზნესის სექტორისა და საერთაშორისო საზოგადოების წარმომადგენლები, რომლებიც მმართველი პარტიას ან/და მასთან ასოცირებულ პარტიებს აკრიტიკებენ.²⁵ მეტიც, მადისკრედიტირებელი გვერდები და პროსამთავრობო ტროლები ქვეყანაში მიმდინარე ბოგიერთ მოვლენას დებინფორმაციის მიზნით იყენებდნენ 2019 წლის განმავლობაში. ასეთი მოვლენების უახლესი გამოვლინებაა საქართველოს პარლამენტის წინ მოწყობილი ანტისაოკუპაციო პროტესტი.²⁶

20 CRRC-Georgia for NDI (2019) „საზოგადოების განწყობა საქართველოში, 2019 წლის აპრილის გამოკითხვის შედეგები“, იხ.: <http://bit.ly/2VTiIKG>

21 არალეგალური შემოწირულების კონტექსტში ერთადერთი გამონაკლისი, რომელიც ქვემოთ ციტირებულ ISFED- ის ანგარიშშია ნახსენები, არის „ქართული ოცნების მიერ სალომე ზურაბიშვილის სასარგებლოდ გაკეთებული უკანონო შემოწირულობა“ (იხ. გვ. 6).

22 ISFED (2018) „სოციალური მედიის მონიტორინგი - მეორე შუალედური ანგარიში“, (4-6, 9) იხ.: <http://bit.ly/2YfUTy2>

23 ISFED (2019) „ალტერნატიული რეალობის შექმნის მცდელობა საქართველოში: ცრუ მედია გვერდები Facebook-ზე“, იხ.: <http://bit.ly/2Xbtduq>

24 იქვე

25 „მედიის განვითარების ფონდი“ (2019) „ტროლების ფაბრიკა, TBC-ის, არასამთავრობოების და მედიის წინააღმდეგ“, იხ.: <http://bit.ly/30iKK5G>

26 „მედიის განვითარების ფონდი“ (2019) „ტროლები ანტისაოკუპაციო პროტესტის წინააღმდეგ“ იხ.: <http://bit.ly/2Stus6x> „სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოება“ ISFED (2019) „რუსთაველის გამზირზე მიმდინარე აქციების დისკრედიტაციის კამპანია“, იხ.: <http://bit.ly/2GoKIGs> ბუზიაშვილი, ე. (2019) „გავრილოვის ღამე: Facebook -ის უამრავი გვერდი უტევს პროტესტანტებს საქართველოში“ (ატლანტიკური საბჭო, DFR Lab), იხ.: <http://bit.ly/30SaG7K>

პრობლემის გადაწყვეტის სანიტარული გამოცდილება

დებინფორმაციის შესახებ ცნობიერების გაზრდის ფონზე, აღსანიშნავია როგორც ევროკავშირის წევრი ზოგიერთი ქვეყნის, ასევე უკრაინის წარმატებული ინიციატივები და დებინფორმაციასთან ეფექტიანად გამკლავების გზები.²⁷ მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნა, რომ ევროკავშირი ონლაინპლატფორმების, მაგ. Facebook-ისა და Google-ის, რეგულირების ნაცვლად, ჰერჯერობით თვითრეგულირების ხელშეწყობას არჩევს.

მთავრობის ერთიანი მიდგომა

მნიშვნელოვანია დებინფორმაციისა და ჰიბრიდული საფრთხეების შესახებ პრობლემის სახელმწიფო დონეზე აღიარების ხაზგასმა. სრული პოლიტიკური რეაგირება მხოლოდ მაშინ მიიღწევა, როდესაც ხელისუფლებას კარგად ესმის და სრულად აღიარებს ამ პრობლემებს და აქვს მოქმედების ნება-სურვილი. ამ მიმართულებით არანაკლებ მნიშვნელოვანია მასშტაბისა და მთლიანად სამოქალაქო საზოგადოების როლი.

პრობლემასთან საბრძოლველად ერთიანი სამთავრობო მიდგომა (და პოლიტიკური კურსი) აქვთ შემუშავებული და ახორციელებენ ესტონეთში, ლატვიასა და ლიეტუვაში. ამ ქვეყნების მთავრობათა ყველა შესაბამის განყოფილებაში ტარდება ისეთი ღონისძიებები, როგორცაა „სტრატეგიული კომუნიკაციის ყოვლისმომცველი პროგრამების“ ამოქმედება და შესრულება, როგორც ეს ნაჩვენებია European Values სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის (Think-Tank) მიერ შედგენილ კრემლის დივერსიული ოპერაციების სანინააღმდეგო ღონისძიებების 2018 წლის რეიტინგში. ამასთან, ბალტიისპირეთის ქვეყნების სადაზვერვო სამსახურები სრულად აცნობიერებენ პრობლემას და სისტემატურად მუშაობენ მისთვის წინააღმდეგობის განვითარების მიზნით. ხშირია გამოძიებები და უცხოური გავლენის საჯაროდ გამოვლენის ფაქტები.²⁸

ევროკავშირის ძალისხმევა დებინფორმაციის წინააღმდეგ

2018 წელს ევროკავშირმა დებინფორმაციასთან ბრძოლის მიზნით ყოვლისმომცველი ზომების განხორციელება დაიწყო. საგანგებოდ 2019 წლის მაისის ევროპარლამენტის არჩევნების დაცვის მიზნით, ევროკავშირმა წარმატებით შეიმუშავა და მიიღო დებინფორმაციის წინააღმდეგ ქმედებათა ნებაყოფლობითი კოდექსი, რომელსაც ისეთი ტექნოლოგიური გიგანტები აწერენ ხელს, როგორები არიან Facebook-ი, Google-ი და Twitter-ი. პლატფორმების ძალისხმევას, კოდექსის შესრულების თვალსაზრისით, მიესალმება ევროკომისია, მაგრამ ის ასევე მოუწოდებს პლატფორმებს, გაააქტიურონ საკუთარი საქმიანობა ამ მიმართულებით.²⁹ კოდექსის შესრულების სრულ შეფასებას ევროკავშირი 2019 წლის ბოლოსთვის გეგმავს.

2018 წლის მნიშვნელოვანი შედეგი იყო აგრეთვე ევროკავშირის „სამოქმედო გეგმა დებინფორმაციის წინააღმდეგ“.³⁰ ის შეიცავს ოთხ მთავარ თავს, რომლებიც ეხება:

27 კრემლის დივერსიული ოპერაციების წინააღმდეგ ევროკავშირის 28 ქვეყნის მიერ განხორციელებული კონტრზომების ყოველწლიური შეფასების რეიტინგში European Values Think-Tank-ი ესტონეთს, ლატვიას, ლიეტუვას, გაერთიანებულ სამეფოსა და შვედეთს აღწერს როგორც „სრულმასშტაბიან დამცველებს“. რეიტინგი სამი კრიტერიუმს ეფუძნება: „საფრთხის პოლიტიკური აღიარება“, „მთავრობის კონტრქმედებები“ და „საჯაროდ ცნობილი კონტრდაზვერვითი საქმიანობა“. რეიტინგის უახლესი გამოცემა იხ: <http://bit.ly/2Yuxf1z>

28 European Values (2018) “2018 Ranking of countermeasures by the EU28 to the Kremlin’s subversion operations” (4-7), იხ: <http://bit.ly/2Yuxf1z>

29 შესრულების შესახებ ყველა მიმდინარე მოხსენება ხელმისაწვდომია ევროკომისიის ვებგვერდზე: <http://bit.ly/2wr5xGH>

30 European Values (2018) “Commentary: EU finally makes a serious move against hostile disinformation”, იხ: <http://bit.ly/2QzYkgt>; სამოქმედო გეგმის ამოქმედებასთან დაკავშირებით, ევროკავშირმა გამოაცხადა, რომ გაზარდა „ევროპის საგარეო მოქმედებათა სამსახურის“ (EEAS) სტრატეგიული კომუნიკაციების ბიუჯეტი. 2019 წლის ბიუჯეტი ორჯერ აღმატება 2018 წლისას და 1.9 მილიონი ევროდან 5 მილიონ ევრომდეა გაზრდილი.

- (1) ევროკავშირის ინსტიტუციების და წევრი სახელმწიფოების კომპეტენციების გაუმჯობესებას;
- (2) კოორდინაციისა და „ერთობლივი რეაგირების“ გაძლიერებას;
- (3) კერძო აქტორების, როგორცაა ტექნოლოგიური კომპანიები, მობილიზებას;
- (4) „ცნობიერების ამაღლებას და საზოგადოებრივი მედეგობის გაძლიერებას“.

სახელმწიფო უწყებები - კიბერუსაფრთხოება

კიბერუსაფრთხოება ჰიბრიდული საფრთხისაგან თავდაცვის გაფართოებული ჩარჩოს ფარგლებში რეაგირების საციცოცხლოდ მნიშვნელოვანი კომპონენტია. კიბერუსაფრთხოება თავისთავად დებინფორმაციას რიგი პირდაპირი და არაპირდაპირი გზით უკავშირდება. მაგალითად, ინფორმაციულ ომში გავრცელებული ტაქტიკაა ელექტრონულ სისტემაში არსებულ გასაიდუმლოებულ დოკუმენტებში უკანონოდ შეღწევა, მონაცემების მესხიერებიდან ამოღება ან დაზიანება და მოგვიანებით დებინფორმაციის მიზნით მათი გამოყენება.

კიბერუსაფრთხოების სფეროში საუკეთესო პრაქტიკის მაგალითად ხშირად მოიხსენიებენ ესტონეთს. რუსეთის გავლენით განხორციელებული ქმედებების წარსული გამოცდილების გამო, ესტონეთის ხელისუფლებამ ჯერ კიდევ 2006 წლის დასაწყისში ჩამოაყალიბა ე. წ. კომპიუტერული უსაფრთხოების დარღვევაზე გადაუდებელი რეაგირების ჯგუფი (CERT-EE). 2007 წელს ერთკვირიანი კიბერშეტევების შემდეგ, დებინფორმაციის მიმართ ელექტრონული უსაფრთხოებისა და საზოგადოების მედეგობის შემდგომი გაძლიერების მიზნით, მიღებულ იქნა მთელი რიგი მასშტაბური ზომები. ცოდნის დაგროვებაში კაპიტალდაბანდების შედეგად 2008 წ. ესტონეთმა თანამშრომლობითი კიბერთავდაცვის სფეროში ნატო-ს გადამზადების ცენტრს უმასპინძლა. ასევე ამოქმედდა ისეთი სამოქალაქო ინიციატივები, როგორცაა „ესტონეთის თავდაცვის ლიგის კიბერგანყოფილება“.³¹ ინტერნეტში რუსული პროპაგანდის ფაქტების გამოვლენის ძალისხმევას შეუერთდნენ ონლაინ მოხალისეები, რომლებსაც ხშირად მოიხსენიებენ როგორც „ბალტიისპირელ ელფებს“.³²

კიბერუსაფრთხოების სივრცის მიღმა ევროკავშირის წევრმა არაერთმა ქვეყანამ³³ EU East StratCom-ის სამუშაო ჯგუფის მსგავსი დებინფორმაციის საწინააღმდეგო საკუთარი ორგანოები შექმნა. „პროპაგანდისა და გავლენის საწინააღმდეგო ოფიციალური მოქმედებების“ დაწყებით³⁴ ყველა თუ არა, ზოგიერთი ამ ორგანოდან ევროკავშირის ზემოხსენებული სტრუქტურისა და ნატოს ანალოგიური ორგანოების ბუნებრივი პარტნიორი გახდა. მართალია, ატლანტიკური საბჭოს მოხსენების ავტორები აღიარებენ ევროკავშირი/ნატო/ეროვნული მთავრობის ფორმატით თანამშრომლობის შესაძლებლობას, მაგრამ ამის პარალელურად საჭიროდ მიიჩნევენ სახელმწიფო ორგანოების დონეზე შეფასებების გაკეთებას, რაც შედეგად ამ სფეროში საუკეთესო პრაქტიკის დანერგვას ხელს შეუწყობს.³⁵

31 Thompson, T. (2019) “Countering Russian disinformation the Baltic nations’ way” (საუბარი), იხ: <http://bit.ly/2QfqT2x>

32 Gerdziunas, B. (2017) “Baltics battle Russia in online disinformation war” (Deutsche Welle), იხ: <http://bit.ly/2WUTuwC>

33 ამ ქვეყნებს შორისაა მაგ.: ესტონეთი, ლატვია, ლიტვა, გაერთიანებული სამეფო, შვედეთი, ფინეთი, გერმანია და ჩეხეთის რესპუბლიკა, იხ. ატლანტიკური საბჭოს ანგარიში “Democratic Defense Against Disinformation” (2018) საიტზე: <http://bit.ly/2XXnYOf>

34 Fried, D. & Polyakova, A. (2018) “Democratic Defense Against Disinformation” (Atlantic Council, 9), იხ: <http://bit.ly/2XXnYOf>

35 იქვე

მედიანინგნიერება და ფაქტების გადამოწმება

მსოფლიო მასშტაბით სულ უფრო და უფრო იზრდება იმ საინფორმაციო საშუალებათა რაოდენობა, რომლებიც სისტემატურად ეწევიან ფაქტების გადამოწმებასა და სიცრუის გამოვლენას. Duke Reporters' Lab-ის ინფორმაციით,³⁶ 2019 წლის ივნისში 60-ზე მეტ ქვეყანაში ფაქტების ნამდვილობის შემოწმების, სულ მცირე, 188 ინიციატივა დაფიქსირდა.

საერთაშორისო მასშტაბით განსაკუთრებით ცნობილი გახდა უკრაინაში მოქმედი ფაქტების გადამოწმების რამდენიმე ინიციატივა. მათ შორისაა StopFake - ორგანიზაცია, რომელიც 2014 წელს რუსეთის მიერ ყირიმის ანექსიისა და აღმოსავლეთ უკრაინაში მიმდინარე ომის ფონზე შეიქმნა.³⁷ StopFake-ისა და Ukrainian Press აკადემიასთან თანამშრომლობით IREX-მა Learn to Discern (L2D) პროექტის ფარგლებში ფაქტების შემოწმების საფუძვლებში სწავლება ჩაუტარა 15 000-მდე უკრაინელს, არაპირდაპირ კი დამატებით 90 000 ადამიანი მოიცვა.³⁸ Learn to Discern პროექტი ოთხი უკრაინული ქალაქის 50 საშუალო სკოლაში მიმდინარეობდა.³⁹

სამოქალაქო საზოგადოების ინიციატივებს გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მედია ნინგნიერების ასამაღლებლად. ის ზომა, რომელსაც ექსპერტები ჭეშმარიტად ეფექტიანად მიიჩნევენ, არის მედია ნინგნიერების სკოლის სასწავლო გეგმაში „მასშტაბურად ჩართვა“.⁴⁰ ეს, რაღა თქმა უნდა, იმას ნიშნავს, რომ მასწავლებლებიც უნდა იყვნენ მომზადებულნი. ამის კარგი მაგალითია შვედეთი, სადაც სავალდებულო და საშუალო სკოლების ბედა კლასებისათვის ეროვნული სასწავლო გეგმა იმგვარად განახლდა, რომ მასში სხვადასხვა საგნის სწავლებისას ინტეგრირებულია ციფრული უნარები.⁴¹ ამასთან, ფინეთის, შვედეთისა და ნორვეგიის მთავრობები აცნობიერებენ ამ სფეროში „უწყვეტი სწავლის“ მნიშვნელობას და დაინყეს კიდევ ნაბიჯების გადადგმა მომავალში ამგვარი მიდგომის საზოგადოების სხვადასხვა სფეროში განსახორციელებლად.⁴²

ისიც უნდა ითქვას, რომ ხარისხიანი და ობიექტური მედია ინფორმაციული ველის გაჯანსაღების ყველაზე ეფექტური მექანიზმია. ამიტომ მედიის ყველაზე ადეკვატური რეაგირება საკუთარი პროფესიონალიზმის დონის ამაღლება და ჟურნალისტური ეთიკის დაცვაა. ამასთან, მედიას შეუძლია და უნდა იკისროს კიდევ უფრო თვალსაჩინო ფუნქცია ფაქტების შემოწმების თვალსაზრისით, განსაკუთრებით არჩევნების პერიოდში. ბოლო რამდენიმე წლის განმავლობაში არაერთ ამგვარ წამოწყებას დაედო სათავე, რომელთაგანაც ყველაზე ცნობილი, ალბათ, Crosscheck-ია.⁴³ რამდენიმე სახელმწიფო მედია კომპანიამაც დაიწყო დებინფორმაციის საწინააღმდეგო ზომების გატარება, მაგალითად, გერმანიის ინიციატივები - BR Verifikation, #ZDFcheck17 და Faktenfinder.⁴⁴

არჩევნების სამართლიანობის დაცვა

არჩევნებში ჩარევის რისკების გაცნობიერების შედეგად მსოფლიოს სხვადასხვა ნაწილში არაერთი ქვეყანა ატარებს ზომებს არჩევნების სამართლიანობის დასაცავად. ამ მიზნის მისაღწევად გავრცელებული მიდგომა საარჩევნო სამუშაო ჯგუფების შექმნაა. პარლამენტის

36 Duke Reporters' Lab (2019) "Number of fact-checking outlets surges to 188 in more than 60 countries", იხ: <http://bit.ly/30fwKIW>

37 StopFake (2019) ჩვენ შესახებ იხ: <http://bit.ly/2w7MYqR>

38 Murrock, E. et al. (2018) "Winning the war on state-sponsored propaganda" (IREX), იხ: <http://bit.ly/2QaZzm2>

39 IREX (2019) "Learn to Discern in Schools (L2D-S)", იხ: <http://bit.ly/2Hvo4GH>

40 HLEG-ი ყალბ აშბებსა და ონლაინ დებინფორმაციაზე (2018) "A multi-dimensional approach to disinformation" (ევროკომისია, 26), იხ: <http://bit.ly/2KYvuGL>

41 EURYDICE (2018) "Digital skills enter into Sweden schools" (ევროკომისია), იხ: <http://bit.ly/2xtF4IV>

42 NORDICOM (2018) "Three Nordic countries to increase MIL among all citizens", იხ: <http://bit.ly/2XuSuiA>

43 პირველი პროექტი (2019) სავლეთ სამუშაო, იხ: <http://bit.ly/309mvWP>

44 ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეა (2018) "Public service media in the context of disinformation and propaganda" (6-12), იხ: <http://bit.ly/2Stgrpv>

2018 წლის არჩევნების წინ შვედეთის საგანგებო სიტუაციების სამოქალაქო სააგენტომ (MSB) საინფორმაციო ზემოქმედების ქმედებების წინააღმდეგ გაააქტიურა საქმიანობა. სააგენტოს მიერ განხორციელებულ ღონისძიებებს შორის იყო კრიზისების მართვის ეროვნული სისტემის 9000-მდე სხვადასხვა მთავარი აქტორის ინსტრუქტაჟი, ონლაინ და ოფლაინ მედია საშუალებების საფრთხეების შესახებ ინფორმირება, აგრეთვე კომუნიკატორებისთვის სახელმძღვანელო-ცნობარის შექმნა, რომელიც შეიცავს ინსტრუქციებს იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ უნდა მოხდეს რეაგირება საინფორმაციო ზემოქმედების შემთხვევებზე.⁴⁵ უკრაინის 2019 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების წინა პერიოდში არასამთავრობო ორგანიზაცია StopFake-ი იმ რამდენიმე პარტნიორთა შორის იყო, რომლებმაც, ატლანტიკურ საბჭოსთან ერთად, საკუთარი წვლილი შეიტანეს უკრაინის არჩევნების სამუშაო ჯგუფში. შეიქმნა სწრაფი რეაგირების ჯგუფი, რომელიც მიზნად ისახავდა „უკრაინაში უცხოური დივერსიული მოქმედებების მთელი სპექტრის მონიტორინგს, შეფასებას, გამოვლენასა და რეაგირების შესაბამისი ზომების შეთავაზებას“.⁴⁶

საქართველოს თავდაცვა ღონისძიებების წინააღმდეგ-საერთო მიდგომა

საქართველოს ხელისუფლების კონტრზომები არასაკმარისია, როგორც (1) „საფრთხის პოლიტიკური გაცნობიერების“, ისე (2) „მთავრობის მხრიდან დივერსიის სანინააღმდეგო მოქმედებებისა“ და (3) „კონტრდაზვერვის საჯაროდ ცნობილი ქმედებების“ თვალსაზრისი.⁴⁷

პოლიტიკურ ხელმძღვანელობას ჯერ არ წარმოუდგენია საერთო მიდგომა ჰიბრიდული საფრთხეების მიმართ, რომლის ნაწილიც არის დებინფორმაცია. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ არ არსებობს ამგვარი საფრთხეების ფართო პოლიტიკური გაცნობიერება, რაც ხელს უშლის კონტრზომების კოორდინირებისა და ყველა შესაბამის საჯარო უწყებაში რეაგირების სრულყოფილი სტრატეგიის შემოღებას.

„ევროკავშირსა და ნატოში საქართველოს განწვრიანების კომუნიკაციის შესახებ საქართველოს მთავრობის სტრატეგია 2017-2020 წლებისთვის“⁴⁸, საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს „საკომუნიკაციო სტრატეგია 2017-2020“⁴⁹, „თავდაცვის სტრატეგიული მიმოხილვა 2017-2020“⁵⁰, „2019-2022 წლების საქართველოს საგარეო პოლიტიკის სტრატეგია“⁵¹, კიბერუსაფრთხოების 2017-2018 წლების ეროვნული სტრატეგია,⁵² საქართველოს სახელმწიფო

45 MSB (2018) “Countering information influence activities: A handbook for communicators”, იხ: <http://bit.ly/2O6NNMv>; EU vs Disinfo (2018) “In Sweden, Resilience is Key to Combatting Disinformation”, იხ: <http://bit.ly/2Lk0zVB> <https://euvsdisinfo.eu/in-sweden-resilience-is-key-to-combatting-disinformation/>

46 უკრაინული არჩევნების სამუშაო ჯგუფი (2019) “Exposing Foreign Interference in Ukraine’s Democracy”, იხ: <http://bit.ly/2Yw5mWo>

47 ეს სამი კრიტერიუმი შეიმუშავა European Values Think-Tank- მა და ისინი წარმოადგენს ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების მიერ კონტრზომების შეფასების სახელმძღვანელო პრინციპებს. მეტი სინათლისათვის, „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველომ“ არჩია, ამ მოხსენებაში დამოუკიდებლად გამოიყენოს იგივე ანალიტიკური ამოსავალი პრინციპები. აქვე უნდა ითქვას, რომ „ევროპული ფასეულობების“ ანგარიშები რამდენიმე დამატებით ნაბიჯს შეიცავს, რაც იმაში გამოიხატება, რომ ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოები თითოეული კრიტერიუმით მიღებული ინდივიდუალური ქულების მიხედვით ფასდებიან. შეფასებები ხელმისაწვდომია საიტზე: <http://bit.ly/2X11f90>

48 ევროკავშირსა და ნატოში საქართველოს განწვრიანების კომუნიკაციის შესახებ საქართველოს მთავრობის სტრატეგია 2017-2020 წლებისთვის, იხ: <http://bit.ly/34OrGxv>

49 საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს საკომუნიკაციო სტრატეგია 2017-2020, იხ: <http://bit.ly/2qDsNBE>

50 თავდაცვის სტრატეგიული მიმოხილვა 2017-2020, იხ: https://mod.gov.ge/uploads/public/strategiebi_kocefciebi/SDR_17-20.pdf

51 2019-2022 წლების საქართველოს საგარეო პოლიტიკის სტრატეგია, იხ: <http://bit.ly/36R5uEU>

52 საქართველოს კიბერუსაფრთხოების 2017-2018 წლების ეროვნული სტრატეგიისა და მისი სამოქმედო გეგმის დამტკიცების შესახებ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3548407?publication=1>

უსაფრთხოების სამსახურის წლიური მოხსენებები⁵³ და საქართველოს კანონი ეროვნული უსაფრთხოების პოლიტიკის დაგეგმვისა და კოორდინაციის წესის შესახებ გარკვეულწილად გვიჩვენებს საფრთხის გაცნობიერების კუთხით, რადგან ეს დოკუმენტები ნამდვილად გვთავაზობს დეტალურს საქართველოს წინაშე მდგომი ჰიბრიდული საფრთხეების შესახებ, რომელთა შორის არის დეზინფორმაციის გავრცელების მიზნები, ტაქტიკა და არხები. თუმცა, ეს სულაც არ არის საკმარისი ძლიერი და ერთიანი რეაგირების მექანიზმის ჩამოსაყალიბებლად.⁵⁴ უსაფრთხოების სამსახური უფრო აქტიურად უნდა მუშაობდეს საზოგადოების ცნობიერების ამაღლების, უცხო ქვეყნებიდან მომდინარე საინფორმაციო გავლენის შესახებ გამოძიების დაწყებისა და ამგვარი ფაქტების საჯაროდ გამოვლენის კუთხით.

დეზინფორმაციის შესახებ თემატური მოკვლევა პარლამენტში

ცნობიერების ამაღლების თვალსაზრისით დადებითი ნაბიჯი გადაიდგა პარლამენტში დეზინფორმაციისა და პროპაგანდის საკითხებზე თემატური მოკვლევის ჯგუფის შექმნით.⁵⁵ ჯგუფში „პატრიოტთა ალიანსის“ გარდა, ყველა საპარლამენტო პოლიტიკური პარტიაა გაერთიანებული და კონსტრუქციული კონსულტაციები აქვთ სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებთან, როგორც წერილობითი მიმონერისას,⁵⁶ ისე შეხვედრების დროს. მოკვლევის ჯგუფის დასკვნები და რეკომენდაციები საჯარო, სავარაუდოდ, 2019 წლის ბოლოს გახდება.

ინიციატივები სამართლებრივი ბაზის შესაცვლელად

გამოხატვის თავისუფლება დამედია საშუალებების თავისუფლება საქართველოში საკანონმდებლო დონეზე კარგადაა დაცული. ეს თავისუფლებები ჩანერილია კონსტიტუციაში (მე-17 მუხლი) და „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონში. კონსტიტუციის თანახმად, „ყველას აქვს ინტერნეტზე წვდომისა და ინტერნეტით თავისუფლად სარგებლობის უფლება“.⁵⁷

პროპაგანდის ჭრილში მნიშვნელოვანია აღინიშნოს „საქართველოს თავისუფლების ქარტია“,⁵⁸ რომელიც 2011 წელს მიიღეს. ეროვნული უსაფრთხოების გაძლიერების მიზნით, ეს კანონი კრძალავს საბჭოთა და ფაშისტური სიმბოლიკის საჯაროდ გამოყენებას, მაგალითად, სამთავრობო და საჯარო უწყებების შენობებზე. ასევე, კანონით სპეციალურ კომისიას ევალება იმ პირთა მონაცემთა ბაზის წარმოება, რომლებიც ფარულად თანამშრომლობდნენ საბჭოთა კავშირის სადაზვერვო სამსახურებთან. ამგვარ პირებთან და კომუნისტური პარტიის ყოფილ თანამდებობის პირებთან მიმართებით გარკვეული შეზღუდვებია დაწესებული მათი დასაქმების კუთხით, რათა დღევანდელ პირობებში მათ ხელში არ აღმოჩნდეს სახელმწიფოს ძალაუფლება.

საქართველოს ხელისუფლება არაერთხელ გამხდარა კრიტიკის ობიექტი, „თავისუფლების ქარტიის“ შეუსრულებლობის გამო. კრიტიკული დისკუსიები, ჩვეულებრივ, გამძაფრებულ ხასიათს იღებს ფაშინგზე გამარჯვების დღის (9 მაისი) აღსანიშნავი ღონისძიებების დროს, როდესაც ქუჩებში სხვადასხვა პარტიისა თუ მოძრაობის წარმომადგენლები საბჭოთა სიმბოლიკის, დროშებისა და თავად სტალინის პორტრეტების თანხლებით გამოდიან.⁵⁹

53 ანგარიშები ხელმისაწვდომია, იხ: <https://ssg.gov.ge/page/info/reports>

54 GSAC (2019) „რბილი ძალა“ თუ ჰიბრიდული ომი? როგორ განმარტავს საქართველოს ხელისუფლება ეროვნული უსაფრთხოების ჭრილში ამ ორ ტერმინს და შესაბამის საფრთხეს ქვეყნის ეროვნული უსაფრთხოების სფეროების ოფიციალურ დოკუმენტების დონეზე (2-5), იხ: <http://bit.ly/32hkbPc>

55 საქართველოს პარლამენტი (2019) „საგარეო ურთიერთობათა კომიტეტი დეზინფორმაციის და პროპაგანდის საკითხების შესახებ თემატური მოკვლევის ჯგუფი“, იხ: <http://bit.ly/2EziS40>

56 საქართველოს პარლამენტი (2019) „საქართველოს პარლამენტის საგარეო ურთიერთობათა კომიტეტის დეზინფორმაციისა და პროპაგანდის საკითხებზე თემატური მოკვლევის ჯგუფი თემატურ მოკვლევაში მონაწილე ორგანიზაციებისთვის კითხვარი“, იხ: <http://bit.ly/2QuTVvc>

57 საქართველოს პარლამენტი (1995) საქართველოს კონსტიტუცია, იხ: <http://bit.ly/2jz5DnX>

58 საქართველოს პარლამენტი (2011) თავისუფლების ქარტია, იხ: <http://bit.ly/2VFDJbG>

59 Morrison, T. (2018) “The Banning of Soviet Symbols in Georgia” (Georgia Today), იხ: <http://bit.ly/2VYku1T>

2019 წლის დასაწყისში საქართველოში უმაღლესი პოლიტიკური და რელიგიური ისტაბლიშმენტის რამდენიმე წარმომადგენელმა, მათ შორის, პრეზიდენტმა, პატრიარქმა, პარლამენტის მაჟორიტარმა თავმჯდომარემ და თბილისის მერმა ისაუბრა იმ ზიანზე, რომელიც დეზინფორმაციას, სიძულვილის ენასა და ცილისწამებას მოაქვს. იმ ფონზე, როცა ამ კომენტარებში ეს განსხვავებული სფეროები რატომღაც ერთ კონტექსტში იყო ნახსენები, პრეზიდენტმა აქცენტი ახალი რეგულაციის მიღების საჭიროებაზე გააკეთა.⁶⁰

სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლებმა, მათ შორის „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველო“ მხარდაჭერა გამოხატა ამჟამინდელი საკანონმდებლო ბაზის მიმართ, ხოლო „კოალიციამ მედიის ადვოკატირებისათვის“ განაცხადა, რომ „ნებისმიერი საკანონმდებლო ცვლილება, რომელიც გამოხატვის თავისუფლების დღეს არსებულ სტანდარტს გააუარესებს, საფრთხეს შეუქმნის ქვეყნის დემოკრატიულ განვითარებას“.⁶¹

დღევანდელ პირობებში, როდესაც სახელმწიფო ინსტიტუტების და სასამართლო სისტემის მიუკერძოებლობა ეჭვქვეშ დგას, შემზღუდავი საკანონმდებლო ნორმები საშიშროებას წარმოადგენს, რომ კრიტიკული სიტყვის გამოხატვის წინააღმდეგ იქნას ბოროტად გამოყენებული. შესაბამისად, დღეს საქართველოში არ უნდა იქნას შემოღებული ისეთი ნორმები, რომელიც გამოხატვის არსებულ არსებულ სტანდარტებს შემზღუდავს.⁶²

სახელმწიფო უწყებები - კიბერუსაფრთხოება და სხვა

2008 წელს საქართველოს წინააღმდეგ განხორციელებული აგრესიული შეტევების შემდეგ ქვეყნის კიბერუსაფრთხოების გაძლიერების თვალსაზრისით ბევრი რამ გაკეთდა. „საერთაშორისო სატელეკომუნიკაციო კავშირის“ (ITU) მიერ შედგენილი 2018 წლის „კიბერუსაფრთხოების მსოფლიო ინდექსის“ (GCI) მიხედვით,⁶³ საქართველო ევროპაში მე-9 ადგილზეა, კიბერუსაფრთხოების საკითხში ქვეყნების საერთო ვალდებულების გაზომვის მხრივ, რა დროსაც მხედველობაში მიიღება სამართლებრივი, ტექნიკური და ორგანიზაციული ზომები, ინსტიტუციური განვითარება და თანამშრომლობა.⁶⁴

დღეს საქართველოში ყველა შესაბამის სახელმწიფო უწყებას აქვს ცალკეული განყოფილებები, რომლებიც კიბერუსაფრთხოების საკითხებზე მუშაობს. ასეთი განყოფილებები არსებობს, მათ შორის, იუსტიციის სამინისტროში (მონაცემთა გაცვლის სააგენტო), სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურში (ოპერატიულ-ტექნიკური სააგენტო), შინაგან საქმეთა სამინისტროში (კიბერდანაშაულის განყოფილება და კომპიუტერულ-ციფრული ექსპერტიზის განყოფილება) და თავდაცვის სამინისტროში (კიბერუსაფრთხოების ბიურო).

ქვეყანამ კიდევ უფრო უნდა გააძლიეროს კიბერშეტევების მიმართ მისი ძალისხმევა. ამ მხრივ მთავარი პრიორიტეტი უნდა იყოს ინსტიტუციური განვითარება და უწყებათაშორისი კოორდინაცია როგორც კერძო სექტორთან, ისე სამოქალაქო საზოგადოებასთან თანამშრომლობის კუთხით. გარდა ამისა, ზემოხსენებული სააგენტოების წარმომადგენლები უფრო აქტიურად უნდა იყვნენ ჩართულნი ინფორმაციის გაზიარებასა და საზოგადოების ცნობიერების ამაღლების საქმეში.

60 OC Media (2019) “Proposed Georgian defamation law ‘puts freedom of speech at risk’”, იხ: <http://bit.ly/2JwwRfc>

61 OSGF (2019) “კოალიცია “მედიის ადვოკატირებისთვის” ცილისწამებასთან დაკავშირებულ საკანონმდებლო ცვლილებებზე გაკეთებულ განცხადებებს ეხმაურება”, იხ: <http://bit.ly/2HldlrZ>; „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველო“ (2019), „რატომ არ უნდა შეიზღუდოს გამოხატვის თავისუფლების სტანდარტები“ <https://bit.ly/2WuGoW1>

62 „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველო“ (2019), „რატომ არ უნდა შეიზღუდოს გამოხატვის თავისუფლების სტანდარტები“ <https://bit.ly/2WuGoW1>

63 ინდექსი ემყარება „საერთაშორისო სატელეკომუნიკაციო კავშირის“ (ITU) წევრი სახელმწიფოების მიერ მონაწილეობის ინფორმაციას და დამოწმებულია „კიბერუსაფრთხოების მსოფლიო ინდექსის“ (GCI) ექსპერტთა ჯგუფის მიერ. ძირითადი პარტნიორებისა და თანამშრომლების ჩამონათვალი იხ: <http://bit.ly/2ltLyVy>

64 ITU (2019) “Global Cybersecurity Index 2018”, იხ: <http://bit.ly/2ltLyVy>

ამკარაა, რომ ქვეყანაში არსებული კიბერთავდაცვის სტრუქტურებს მიღმა სახელმწიფოს თავდაცვის სტრუქტურაში არ არსებობს ისეთი დანაყოფი ან საგანგებო უწყება, რომლის ერთადერთი მანდატი იქნებოდა დეზინფორმაციის სისტემატური კონტროლი, ანალიზი და წინააღმდეგობა, ანუ ისეთი უწყება, რომელიც კავშირსა და კოორდინაციას უზრუნველყოფდა ამ სფეროში, როგორც სახელმწიფო, ისე რეგიონულ და ადგილობრივ დონეზე. ზოგიერთ ამ ამოცანას დღეს „ნატოსა და ევროკავშირის რეფორმების შესახებ საინფორმაციო ცენტრი“ ასრულებს. მაგრამ „ცენტრი“ საგარეო საქმეთა სამინისტროს დაქვემდებარებაშია და, როგორც წესი, მხოლოდ სტრატეგიული კომუნიკაციებით არის დაკავებული.

მედიაწიგნიერება და ფაქტების გადამოწმება

მედიაწიგნიერებაზე პასუხისმგებლობა საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნულ კომისიას (GNCC) ეკისრება. უკანასკნელი ერთი წლის განმავლობაში კომისიამ ღონისძიებების ფართო სპექტრი წამოიწყო, რომელთა შორისაა ტრენინგები რამდენიმე სკოლაში, აპლიკაციები, თამაშით სწავლების ინიციატივები და მედიაწიგნიერების კონკურსები. ამას გარდა, დაარსა არაკომერციული ორგანიზაცია სახელწოდებით „მედია აკადემია“, რომლის სამიზნე აუდიტორიაც ჟურნალისტებია და სტარტაპებისათვის მათ გრანტებს შესთავაზებს.⁶⁵

საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოებაში არსებობს რამდენიმე არასამთავრობო ორგანიზაცია, რომელიც განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობენ ფაქტების გადამოწმებასა და მედიაწიგნიერებას. ამ მხრივ აღსანიშნავია მითების დეტექტორი“, რომელიც „მედიის განვითარების ფონდის“ (MDF) პროექტია და „ფაქტჩეკი“ (FactCheck), რომელსაც „საქართველოს რეფორმების ასოციაცია“ (GRASS) მართავს. „ გარდა ამისა, „საქართველოს ჟურნალისტური ეთიკის ქარტიის“ მედიაკრიტიკის პლატფორმა www.mediachecker.ge⁶⁶ ღიად განიხილავს დეზინფორმაციასთან დაკავშირებულ საკითხებს.

65 მედია აკადემია, <https://gncc.ge/ge/mediaacademy>.

66 <https://www.mediachecker.ge/>

პოლიტიკური პარტიები

- შეწყვიტონ დებინფორმაციის და ყალბი ინფორმაციის გავრცელება ან იმ ჯგუფების მხარდაჭერა, რომლებიც აღნიშნული სახის ინფორმაციის გავრცელებით არიან დაკავებული;
- უნდა გაიზარდოს ონლაინ პლატფორმებზე პოლიტიკური რეკლამის გამჭვირვალობა;

კომპლექსური მიდგომა

- მიღებულ იქნას და განხორციელდეს საერთო სამთავრობო მიდგომა და გატარდეს ჰიბრიდული საფრთხეების, მათ შორის, დებინფორმაციის საწინააღმდეგო კურსი;
- დებინფორმაციის მონიტორინგის, ანალიზისა და მასთან ბრძოლის მიზნით შეიქმნას ცალკე განყოფილება ან სააგენტო, რომელსაც იმავდროულად ექნება საკონტაქტო და კოორდინაციის უზრუნველყოფის ფუნქციაც;
- ინსტიტუციური გაძლიერების მიზნით გატარდეს შესაბამისი ზომები ყველა შესაბამის საჯარო უწყებაში. მაგალითად, გაძლიერდეს და შემუშავდეს სტრატეგიული კომუნიკაციის ყოვლისმომცველი და კოორდინირებული, ეფექტიანი და რესურსებით უზრუნველყოფილი პროგრამები;
- საჯარო მოხელეებისთვის მომზადდეს ადეკვატური და ფართომასშტაბიანი ტრენინგები საინფორმაციო ზემოქმედების შემთხვევების გამოვლენისა და რეაგირების საკითხებზე;
- დებინფორმაციის შესახებ ინფორმაციის, ცოდნისა და წარმატებული მიდგომების გაცვლის მიზნით, შეიქმნას პლატფორმა სხვადასხვა დაინტერესებული მხარის მონაწილეობით;
- უსაფრთხოების სამსახურის მთავარ პრიორიტეტად განისაზღვროს ქვეყნის გარედან განხორციელებული ზემოქმედების შემთხვევებთან ბრძოლა, რასაც სისტემატური ხასიათი უნდა ჰქონდეს;
- უსაფრთხოების სამსახურის ხელმძღვანელობას დაევალოს საზოგადოებასთან კომუნიკაციის გაუმჯობესება, ქვეყნის გარედან განხორციელებული ზემოქმედების შემთხვევებთან დაკავშირებით.

სამართლებრივი ჩარჩო

- კანონმდებლობაში არ შევიდეს ისეთი ცვლილებები, რომელიც შეასუსტებს გამოხატვის თავისუფლების და მედიის თავისუფლების არსებულ სტანდარტებს.

სამოქალაქო საზოგადოება და კერძო სექტორი

- აუცილებელია საინფორმაციო ტექნოლოგიების სფეროს შესაბამის პარტნიორებთან, მათ შორის, ისეთ სოციალურ პლატფორმებთან, როგორცაა Facebook-ი, დიალოგის დამყარება.
- დებინფორმაციის პრაქტიკის შესახებ ევროკავშირის კოდექსის (რომელსაც ხელს აწერს Facebook-ი, Twitter-ი და Google-ი) საქართველოზე გავრცელების შესაძლებლობის განხილვა.

მედიანაგნიერება

- მედიანაგნიერების ჩართვა სკოლის სასწავლო პროგრამაში, როგორც დაწყებით, ისე საშუალო და ზედა კლასებში.

- მედიანინგნიერების სფეროში უწყვეტი განათლების მიდგომის შემუშავების შესაძლებლობების გამოკვლევა.
- ფაქტების გადამოწმებისა და გამოხატვის თავისუფლებისა და მედიის თავისუფლების საკითხებზე მომუშავე სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების მხარდაჭერა და მათი გამოცდილების გაზიარება.

არჩევნების დაცვა

- არჩევნების წინ, დემინფორმაციის საწინააღმდეგო კამპანიის კოორდინაციის მიზნით საარჩევნო სამუშაო ჯგუფის შექმნა.
- სამოქალაქო საზოგადოების ისეთი ინიციატივების წახალისება, რომელიც ინფორმაციული ველის მონიტორინგსა და დემინფორმაციული კამპანიების ადრეულ გამოვლენას უწყობს ხელს.

დებინფორმაციასა და კიბერშეტევებზე რეაგირება - ვინ რას აკეთებს საქართველოში

სამთავრობო უწყებები

- თავდაცვის სამინისტრო⁶⁷ კიბერუსაფრთხოების გაძლიერებაზე **კიბერუსაფრთხოების ბიუროს**⁶⁸ დახმარებით მუშაობს. ბიუროს საქმიანობის სფეროში შედის⁶⁹ სამინისტროსა და შეიარაღებულ ძალებში ინფორმაციისა და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების (ICT) ეფექტიანი, სტაბილური და უსაფრთხო სისტემების შემუშავება.
- **საინფორმაციო ცენტრი ნატოსა და ევროკავშირის შესახებ**⁷⁰ 2005 წელს დაფუძნდა და 2017 წლიდან⁷¹ საგარეო საქმეთა სამინისტროს დაქვემდებარებაშია. ცენტრის მიზნებს შორისაა: „მოსახლეობას უკეთ გააცნოს ნატო და ევროკავშირი, ასევე, მოიპოვოს საზოგადოების გაცნობიერებული მხარდაჭერა ევროპული და ევროატლანტიკური ინტეგრაციის მიმართ“. ცენტრი აწყობს სხვადასხვა ღონისძიებებს და ატარებს ტრენინგებს ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ საქართველოს რაიონებში მომუშავე დირექტორებისა და მასწავლებლებისთვის და ა.შ.⁷²
- შინაგან საქმეთა სამინისტროში⁷³ კიბერუსაფრთხოებაზე მომუშავე ორი კონკრეტული დანაყოფი⁷⁴ ფუნქციონირებს: ცენტრალური კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტში⁷⁵ არსებული **კიბერდანაშაულთან ბრძოლის სამმართველო**⁷⁶ და საექსპერტო-კრიმინალისტური მთავარი განყოფილების⁷⁷ დაქვემდებარებაში მყოფი **კომპიუტერულ-ციფრული ექსპერტიზის განყოფილება**⁷⁸. პირველი დანაყოფი ინტერნეტში უკანონო ქმედებების გამოვლენა, აღკვეთა და პრევენციამბეა პასუხისმგებელი, ხოლო მეორე ახორციელებს მოპოვებული მტკიცებულებების ექსპერტიზას⁷⁹.
- იუსტიციის სამინისტროს⁸⁰ **მონაცემთა გაცვლის სააგენტოს**⁸¹ საქმიანობა მოიცავს⁸²: ელექტრონული მართვა, მონაცემთა გაცვლის ინფრასტრუქტურა და ინფორმაციის უსაფრთხოება. სააგენტო ატარებს ტრენინგებს კიბერპირველთა საკითხებზე და ახორციელებს

67 ხელმისაწვდომია <https://mod.gov.ge/>

68 ხელმისაწვდომია <http://csbd.gov.ge/>

69 ხელმისაწვდომია <https://mod.gov.ge/ge/page/59/kiber-usaftrtoxebis-biuro>

70 ხელმისაწვდომია <http://infocenter.gov.ge/ge>

71 ხელმისაწვდომია <http://infocenter.gov.ge/infocenter-public-information/>

72 ხელმისაწვდომია http://infocenter.gov.ge/uploads/files/2016-08/1471855991_debuleba.pdf

73 ხელმისაწვდომია <https://police.ge/>

74 ხელმისაწვდომია <https://police.ge/ge/projects/kiberdanashauli/shinagan-saqmeta-saministros-mier-gankhortsiebuli-ghonisdziebebi>

75 ხელმისაწვდომია <https://police.ge/ge/ministry/structure-and-offices/tsentraluri-kriminaluri-politsiis-departamenti>

76 ხელმისაწვდომია <https://police.ge/files/kriminaluri.pdf>

77 ხელმისაწვდომია <https://police.ge/ge/ministry/structure-and-offices/saeqsperto-kriminalistikuri-mtavari-sammartvelo>

78 ხელმისაწვდომია <https://police.ge/files/video%20image/saeqsperto.pdf>

79 ხელმისაწვდომია https://police.ge/files/proeqtebi_reporma%20photos/organizbuli-danashauli/kiberdanashauli-informacia-biznesistvis.pdf

80 ხელმისაწვდომია <http://www.justice.gov.ge/home>

81 ხელმისაწვდომია <http://www.dea.gov.ge/?web=0&action=0&lang=geo>

82 ხელმისაწვდომია http://www.dea.gov.ge/?action=page&p_id=127&lang=geo

ვებგვერდების მონიტორინგს ისეთი მავნე მოქმედებების გამოვლენის მიზნით, როგორცაა მონაცემებში არასანქცირებული შეღწევა. მონიტორინგის საქმიანობის შესახებ დეტალები განთავსებულია სააგენტოს ვებგვერდებსა და Facebook გვერდზე⁸³.

უსაფრთხოების სამსახური

- **სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახური⁸⁴** პასუხისმგებელია⁸⁵ ეროვნული უსაფრთხოებისათვის საფრთხის შემცველი კიბერუსაფრთხოების მუქარების გამოვლენასა და ადეკვატურ რეაგირებაზე. სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურში ფუნქციონირებს **ოპერატიულ-ტექნიკური სააგენტო (OTA)⁸⁶**, რომელიც სხვადასხვა სახის ფარულ მოქმედებებს აწარმოებს. ამ ორგანოს მეშვეობით, უსაფრთხოების სამსახურს უფლება აქვს,⁸⁷ განახორციელოს ფარული მიყურადება ინტერნეტით ისევე, როგორც სხვა ტექნიკური საშუალებებით.

მარეგულირებელი

- საქართველოს **კომუნიკაციების ეროვნულ კომისიასთან⁸⁸** არსებობს **სპეციალური დეპარტამენტი⁸⁹**, რომლის ამოცანაა⁹⁰ ინფორმაციისა და მედიაინჟინერების ამაღლება. მათ ინიციატივებს შორისაა ტრენინგები სკოლებში, თარგმანი წიგნისა Hello Ruby, ინტერნეტპროგრამების სწავლება, სათამაშო ინიციატივების დანერგვა და მედიაინჟინერების კონკურსები. კომისიაში შეიქმნა არაკომერციული ორგანიზაცია, სახელწოდებით „მედია აკადემია“⁹¹, რომელიც ჟურნალისტებზე გათვლილი და მათ, ასევე, გრანტებს შესთავაზებს სტარტაპებისათვის⁹².

პარლამენტი

- 2019 წლის დასაწყისში დებინფორმაციისა და პროპაგანდის შესასწავლად **პარლამენტის⁹³** საგარეო საქმეთა კომიტეტმა **თემატური მოკვლევის ჯგუფი** შექმნა⁹⁴. მასში განვერიანებულნი არიან დეპუტატები ყველა საპარლამენტო პარტიიდან, გარდა “პატრიოტთა ალიანსისა”⁹⁵. ჯგუფში ასევე არიან არასამთავრობო სექტორის და დებინფორმაციის საკითხზე მომუშავე სპეციალისტები.⁹⁶

83 ხელმისაწვდომია <https://www.facebook.com/certgovge>

84 ხელმისაწვდომია <https://ssg.gov.ge/>

85 ხელმისაწვდომია <https://ssg.gov.ge/page/aboutus/info>

86 ხელმისაწვდომია <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3625121?publication=0>

87 ხელმისაწვდომია <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3597534?publication=5>

88 ხელმისაწვდომია <http://www.gncc.ge/ge/>

89 ხელმისაწვდომია <http://www.gncc.ge/ge/mediaacademy>

90 ხელმისაწვდომია <http://www.gncc.ge/ge/legal-acts/solutions/2018-544-23.page>

91 ხელმისაწვდომია <http://www.gncc.ge/ge/news/press-releases/komisiyam-mediawignierebis-proeqti-jurnalistevis-cnobili-mediamedjeris-master-klasit-daiwyo.page>

92 ხელმისაწვდომია <http://www.gncc.ge/ge/news/press-releases/komisiyam-mediawignierebis-proeqti-jurnalistevis-cnobili-mediamedjeris-master-klasit-daiwyo.page>

93 ხელმისაწვდომია <http://www.parliament.ge/ge/>

94 ხელმისაწვდომია <http://www.parliament.ge/uploads/other/112/112761.pdf>

95 ხელმისაწვდომია <http://www.parliament.ge/ge/saparlamento-saqmianoba/komitetebi/sagareo-urtiertobata-komiteti-147/tematuri-mokvleva/tematuri-mokvlevi-djgufis-shemadgenloba>

96 ხელმისაწვდომია <http://www.parliament.ge/uploads/other/112/112770.pdf>

საერთაშორისო ორგანიზაციები

- **ნატოს სამეკავშირეო ოფისი (NLO)⁹⁷** - მიზნად ისახავს ქართული საზოგადოების აქტორების შესაძლებლობების გაძლიერებას. ე.წ. „ნატო-საქართველოს არსებითი პაკეტი“ (SNGP)⁹⁸ მოიცავს სხვადასხვა ინიციატივას, მათ შორის, სტრატეგიული კომუნიკაციისა და კიბერუსაფრთხოების საკითხებზე. პირველს - გაერთიანებული სამეფო, ხოლო მეორეს ესტონეთი უდგას სათავეში⁹⁹. ნატოს სამეკავშირეო ოფისი ფინანსურ და სხვა სახის დახმარებას უწევს არასამთავრობო ორგანიზაციების საქმიანობას დებინფორმაციისადმი მედეგობის გაძლიერების მიმართულებით¹⁰⁰.

ფაქტების გადამამოწმებლები

- **„ფაქტჩეკი“ (FactCheck)¹⁰¹** წარმოადგენს¹⁰² ფაქტების გადამამოწმების ინიციატივას, რომელიც უპირატესად საზოგადოებისთვის საინტერესო საკითხებზე პოლიტიკოსებისა თუ სხვა საჯარო პერსონების მიერ გაკეთებულ განცხადებებში ფაქტობრივი სიზუსტის დადგენას ისახავს მიზნად. „ფაქტჩეკი“, რომელსაც „საქართველოს რეფორმების ასოციაცია“ (GRASS)¹⁰³ მართავს, „პოინტერის ინსტიტუტის ფაქტების გადამამოწმების საერთაშორისო ქსელის“ სამოქმედო პრინციპების კოდექსის ხელმძღვანელია¹⁰⁴.
- **“მედიანეკერი”¹⁰⁵** წარმოადგენს¹⁰⁶ ინიციატივას, რომლის საშუალებითაც ხდება მედიასა და ეთიკასთან დაკავშირებული პრობლემური საკითხების, მათ შორის, დებინფორმაციასთან დაკავშირებული თემების განხილვა. პროექტს „საქართველოს ჟურნალისტური ეთიკის ქარტია“¹⁰⁷ მართავს .
- პორტალ **„მითების დეტექტორის“¹⁰⁸** საქმიანობის მთავარი მიმართულება¹⁰⁹ ანტიდასავლური დებინფორმაციისა და პროპაგანდის მხილებაა. ინიციატივას „მედიის განვითარების ფონდი“ (MDF)¹¹⁰ ხელმძღვანელობს. “მითების დეტექტორის” მიზანია ანტი-დასავლურ პროპაგანდასთან გამკლავება საზოგადოების ინფორმირებულობისა და მედია წიგნიერების ხელშეწყობის გზით.¹¹¹

97 ხელმისაწვდომია https://www.nato.int/cps/ra/natohq/topics_81066.htm

98 ხელმისაწვდომია <https://mod.gov.ge/ge/page/65/arsebiti-paketi>

99 ხელმისაწვდომია https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_02/20160205_1602-factsheet-sngp-geo.pdf

100 ხელმისაწვდომია http://infocenter.gov.ge/uploads/files/2019-04/1555071474_infocenter-annual-report-2018-geo.pdf

101 ხელმისაწვდომია <https://factcheck.ge/ka/>

102 ხელმისაწვდომია <https://factcheck.ge/ka/chven-shesaxeb>

103 ხელმისაწვდომია <https://grass.org.ge/ka>

104 ხელმისაწვდომია <https://www.olymtig.com/ifcncodeofprinciples/profile/factcheck-georgia>

105 ხელმისაწვდომია <https://www.mediachecker.ge/>

106 ხელმისაწვდომია <https://www.mediachecker.ge/ka/chveni-gundi>

107 ხელმისაწვდომია <https://www.qartia.ge/>

108 ხელმისაწვდომია <http://www.mythdetector.ge/ka>

109 ხელმისაწვდომია <http://www.mythdetector.ge/ka/about-project>

110 ხელმისაწვდომია <http://www.mdfgeorgia.ge/>

111 ხელმისაწვდომია <https://www.mythdetector.ge/ka/laboratory>

მედია და ჟურნალისტური ორგანიზაციები

- „საქართველოს ჟურნალისტური ეთიკის ქარტია“¹¹² ჟურნალისტთა გაერთიანებას წარმოადგენს¹¹³, რომლის საქმიანობაც პროფესიული და ეთიკური სტანდარტების დაცვას მოიცავს¹¹⁴. ის თვითრეგულირების დამოუკიდებელი ორგანოა საქართველოში. ქარტია რამდენიმე პროექტს ახორციელებს¹¹⁵, მათ შორისაა მედიის მიერ არჩევნების გაშუქების მონიტორინგი და მოსწავლეებისთვის ტრენინგების ჩატარება ფაქტების გადამოწმების მეთოდებსა და ხერხებზე.
- „ჟურნალისტიკის რესურსცენტრი“¹¹⁶ რამდენიმე პროექტში მონაწილეობს, რომლებიც პროპაგანდის წინააღმდეგ ბრძოლისათვისაა გამიზნული. ცენტრმა¹¹⁷ დაარსა TOK-TV¹¹⁸ - რუსულენოვანი სატელევიზიო არხი საქართველოში. 2019 წელს TOK-TV-ის არხმა ჩაუშვა გადაცემა¹¹⁹, რომელიც დებინფორმაციის თემას ეძღვნება.

სამოქალაქო საზოგადოება

- ატლანტიკური საბჭოს¹²⁰ „სასამართლო ექსპერტიზის ციფრული ლაბორატორია“¹²¹ დებინფორმაციის კვლევის მხრივ მსოფლიოს წამყვანი ორგანიზაციაა. მისი მიზნებია¹²² დებინფორმაციის კამპანიების გამოვლენა და ახსნა, დებინფორმაციისადმი წინააღმდეგ ღონისძიებების გაძლიერება და ციფრული გამომძიებლების, ე.წ. ციფრული „შერლოკების“ მსოფლიო საზოგადოების ჩამოყალიბება. ლაბორატორიის წარმომადგენელი საქართველოში აკვირდება ქვეყნის ონლაინ სივრცეს და მასში გავრცელებული დებინფორმაციის შესახებ ლაბორატორიას აწვდის ინფორმაციას.
- „დემოკრატიის ლაბორატორია“¹²³ ახორციელებს პროექტს სახელწოდებით „საქართველო ევროპულ ოჯახში“¹²⁴, რომელიც საქართველოს ევროკავშირში ინტეგრაციისაკენ სვლაში უწყობს ხელს. პროექტის ერთ-ერთი შედეგია ევროკავშირსა და საქართველოს შორის თანამშრომლობისა და ევროკავშირის მიერ საქართველოსათვის განეული მხარდაჭერისადმი მიძღვნილი სატელევიზიო პროგრამა. ახალგაზრდებს შორის დებინფორმაციისა და სოციალური მედიით მანიპულირების შესახებ ცნობიერების ამაღლების მიზნით ლაბორატორიამ ასევე აამოქმედა ონლაინ თამაში¹²⁵.
- „ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი“ (EPRC)¹²⁶ რუსეთის მიერ საქართველოში გავრცელებული ანტიდასავლური დებინფორმაციის შესახებ აშშ-ის მიერ მხარდაჭერილი

112 ხელმისაწვდომია <https://www.qartia.ge/>

113 ხელმისაწვდომია <https://www.qartia.ge/ka/qartia>

114 ხელმისაწვდომია <https://www.qartia.ge/ka/qartia>

115 ხელმისაწვდომია <https://www.qartia.ge/?option=content&view=category&id=7412>

116 ხელმისაწვდომია <http://jrc.ge/>

117 ხელმისაწვდომია <http://jrc.ge/home/>

118 ხელმისაწვდომია <http://toktv.ge/%d0%ba%d1%82%d0%be-%d0%bc%d1%8b-%d0%b5%d1%81%d1%82%d1%8c/>

119 ხელმისაწვდომია <http://toktv.ge/category/fake-news-2/?fbclid=IwAR3pCFvpPp1IHshiNwKtVLo-lo9BRVChgwVSQsk2mllqKhsYOEiFDwBgw-0>

120 ხელმისაწვდომია <https://www.atlanticcouncil.org/>

121 ხელმისაწვდომია <https://www.digitalsherlocks.org/>

122 ხელმისაწვდომია <https://www.digitalsherlocks.org/about>

123 ხელმისაწვდომია <http://www.demlab.ge/geo>

124 ხელმისაწვდომია <http://www.demlab.ge/geo#page2>

125 ხელმისაწვდომია <http://www.demlab.ge/geo#page2>

126 ხელმისაწვდომია <http://eprc.ge/index.php?m=2&lng=geo>

პროექტის¹²⁷ პარტნიორია. ეს არის ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრის, „რუსთავი 2“-ის, არიზონის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან არსებულ მაკკეინის საერთაშორისო ლიდერების ინსტიტუტსა და არიზონის სახელმწიფო უნივერსიტეტის Looking Glass-ს (სარკე) შორის თანამშრომლობის ერთნაირი პროექტი.¹²⁸

- **„ევროპულ-ქართული ინსტიტუტი“ (EGI)¹²⁹ და „სამოქალაქო განვითარებისა და კვლევის ინსტიტუტი“ (CDRI)¹³⁰** ერთობლივად ახორციელებენ პროექტს¹³¹ სახელწოდებით „აღმოსავლეთ პარტნიორობისა და ვიშეგრადის საზოგადოება დებინფორმაციის წინააღმდეგ“. პროექტის მიზანია¹³², „შეიმუშაოს ინოვაციური მიდგომები რუსული პროპაგანდის წინააღმდეგ საბრძოლველად და ასევე სხვა კიბრიდული საფრთხეების თავიდან ასაცილებლად აღმოსავლეთ ევროპის რეგიონში“.
- **„საქართველოს რეფორმების ასოციაცია“ (GRASS)¹³³** ახორციელებს ფაქტების გადამოწმების ინიციატივა FactCheck-ს¹³⁴, უზრუნველყოფს კვლევებზე დაფუძნებულ ანალიზს მთელ რიგ თემასთან, მათ შორის, დებინფორმაციასთან დაკავშირებით და საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში ქვეყნის ევროატლანტიკური მისწრაფებების საკითხებზე ღონისძიებებს აწყობს¹³⁵. ასოციაციის უკანასკნელი პერიოდის გამოცემებს შორის აღსანიშნავია GRASS-ის¹³⁶ წვლილი მოხსენებაში¹³⁷ „გაბომვადი პროპაგანდა: როგორ ადვილებენ ჩვენი სისუსტეები რუსულ გავლენას“¹³⁸.
- **„ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი“ (IDFI)¹³⁹** რეგულარულად აქვეყნებს სხვადასხვა სახის მასალას¹⁴⁰ კონფიდენციალურობის დაცვისა და კიბერუსაფრთხოების შესახებ. მათ პრაქტიკულ სახელმძღვანელოებს შორის არის: „როგორ დავიცვათ პირადი უსაფრთხოება FACEBOOK-ში“, „ბავშვების მიერ ინტერნეტის უსაფრთხოდ მოხმარება: რჩევები მშობლებს“ და „ინფორმაციული „პიგიენის“ ძირითადი წესები“. გარდა ამისა, IDFI ორგანიზებას უწევს ტრენინგებს ინფორმაციული უსაფრთხოებასა და მასთან დაკავშირებულ სხვა თემებზე.¹⁴¹
- **„სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოება“ (ISFED)¹⁴²** ახორციელებს სოციალური მედიის მონიტორინგს, სწავლობს და ამხელს ფაქტებს, განსაკუთრებით არჩევნების წინა პერიოდში.¹⁴³

127 ხელმისაწვდომია <https://www.mccaininstitute.org/news/mccain-institute-presents-preliminary-findings-on-disinformation-in-georgi/>

128 ხელმისაწვდომია <https://www.mccaininstitute.org/news/mccain-institute-presents-preliminary-findings-on-disinformation-in-georgi/>

129 ხელმისაწვდომია <https://egi.ge/ka/%E1%83%9B%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%98>

130 ხელმისაწვდომია <https://cdi.org.ge/ge/>

131 ხელმისაწვდომია <https://egi.ge/ka/archives/4036>

132 ხელმისაწვდომია <https://egi.ge/ka/archives/4036>

133 ხელმისაწვდომია <https://grass.org.ge/ka>

134 ხელმისაწვდომია <https://factcheck.ge/ka>

135 ხელმისაწვდომია <https://grass.org.ge/ka/grass-is-gundi>

136 ხელმისაწვდომია <https://grass.org.ge/ka>

137 ხელმისაწვდომია <https://grass.org.ge/wp-content/uploads/2018/03/Propaganda-Made-to-Measure-How-Our-Vulnerabilities-Facilitate-Russian-Influence-1.pdf>

138 ხელმისაწვდომია <https://grass.org.ge/ka/inmedia/kvlevis-gazomvadi-propaganda-rogor-aadvileben-chveni-sisusteebi-rusul-gavlenas-prezentatsia>

139 ხელმისაწვდომია <https://idfi.ge/ge>

140 ხელმისაწვდომია <https://idfi.ge/ge/category/news/publications>

141 ხელმისაწვდომია https://idfi.ge/ge/pagel/p/our_history

142 ხელმისაწვდომია <http://www.isfed.ge/>

143 ხელმისაწვდომია <http://www.isfed.ge/geo/blogi/dezinformatsiis-koordinirebuli-sqema-Facebook-ze>

- **„მედიის განვითარების ფონდი“ (MDF)¹⁴⁴** იცავს სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლებას და ხელს უწყობს ეთიკური ჟურნალისტიკისა და მედიანიგნიერების დამკვიდრებას¹⁴⁵. „მითების დეტექტორის“¹⁴⁶ დახმარებით „მედიის განვითარების ფონდი“ ატარებს ტრენინგებს მედიისა და ინფორმაციის წიგნიერების საკითხების შესახებ და ამ სფეროში უამრავ ონლაინ რესურსს¹⁴⁷ გვთავაზობს. „მითების დეტექტორის ლაბორატორია“¹⁴⁸ საგანმანათლებლო პროგრამას სთავაზობს ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენლებს. ფონდის რამდენიმე მოხსენებაში, მათ შორის, ანტიდასავლური პროპაგანდის შესახებ წლიურ მოხსენებაში, სააშკარაობა გამოტანილი დებინფორმაციის შემთხვევები საქართველოში¹⁴⁹.
- **„ფონდი ღია საზოგადოება - საქართველო“ (OSGF)¹⁵⁰** ახორციელებს მედია პროგრამას¹⁵¹, რომელიც მიმართულია ისეთ თემებზე, როგორც აახარისხიანი ჟურნალისტიკა, დამოუკიდებელი მედია და ჟურნალისტური საქმიანობა ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში.
- **„საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველო“ (TI Georgia)¹⁵²** ახორციელებს კამპანიას „ძალა ევროპაშია“¹⁵³, პროექტში გაერთიანებულია 20-ზე მეტი არასამთავრობო ორგანიზაცია. კამპანია “ძალა ევროპაშია” ებრძვის ქართულ საზოგადოებაში არსებულ ანტიდასავლურ განწყობებს ინტერაქტიული შეხვედრების მოწყობის, ვიდეო ბლოგების, მედია პროდუქტების შექმნის გზით და საზოგადოებისათვის ცნობილი ადამიანების ჩართულობით.

აქ მოცემულია საქართველოში დებინფორმაციისა და კიბერუსაფრთხოების საფრთხეებთან ბრძოლის მიმართულებით მომუშავე მხოლოდ რამდენიმე მნიშვნელოვანი აქტორის საქმიანობის არასრული აღწერა. ზემოთ ნახსენები პროექტებიდან ბევრის განხორციელება შეუძლებელი იქნებოდა დონორების მხარდაჭერის გარეშე.

144 ხელმისაწვდომია <http://www.mdfgeorgia.ge/>

145 ხელმისაწვდომია <http://www.mdfgeorgia.ge/geo/page/17/>

146 ხელმისაწვდომია <http://www.mythdetector.ge/ka>

147 ხელმისაწვდომია <http://millab.ge/ka/>

148 ხელმისაწვდომია <http://www.mythdetector.ge/ka/laboratory>

149 ხელმისაწვდომია http://www.mdfgeorgia.ge/geo/view_research/169

150 ხელმისაწვდომია <https://osgf.ge/>

151 ხელმისაწვდომია <https://osgf.ge/program/mediis-mkhardachera/>

152 ხელმისაწვდომია <https://transparency.ge/>

153 ხელმისაწვდომია <https://www.facebook.com/GeorgiaChoosesEurope/>